Moldova Suverană

COTIDIAN AL GUVERNULUI REPUBLICII MOLDOVA

JOI, 18 IUNIE 1992 — NR. 83 (17953) — PREȚUL 1 rub.

MS

PAG. 2 — UN FACTOR AL APROFUNDĂRII TENSIUNII SOCIALE?

PAG. 3 — FORȚELE ȘOVINE DIN RUSIA ȚIN UNA ȘI BUNĂ: FEDERALIZAREA MOLDOVEI

PAG. 4 — EXEMPRU DE CURAJ CE DEMONSTREAZĂ PUTEREA MIRACULOASĂ A LUI DUMNEZEU

HOTĂRÎREA PARLAMENTULUI REPUBLICII MOLDOVA

Privind principiile de bază pentru reglementarea pașnică a conflictului armat, instaurarea păcii și înțelegerii în raioanele de est ale Republicii Moldova

...lamentul Republicii Moldova hotărăște:

Se aprobă principiile de bază pentru reglementarea pașnică a conflictului ...instaurarea păcii și înțelegerii în raioanele de est ale Republicii Moldova (anexează).

Se susține activitatea conducătorilor organelor de autoadministrare locală ...ale Anenii Noi, Camenca, Criuleni, Dubăsari, Florești, Grigoriopol, ...Rezina, Ribnița, Slobozia, Șoldănești, Ștefan Vodă și din orașele Bender, ...ari, Ribnița, Tiraspol, orientată spre reglementarea pașnică a conflictu... ...inst. instaurarea păcii și înțelegerii în raioanele de est ale Republicii Mol... ...Conducătorii organelor de autoadministrare locală din satele de pe ambe... ...ari ale Nistrului sînt chemați să susțină inițiativa conducătorilor raioane-lor și orașelor menționate și să contribuie la promovarea diplomației populare de reglementare pașnică a conflictului armat din raioanele de est ale Republicii.

3. Prezenta Hotărîre intră în vigoare la data adoptării.

Alexandru MOȘANU,
Președintele Parlamentului Republicii Moldova.

Or. Chișinău,
16 iunie 1992.

...RAT PRIN HOTARIREA PARLAMENTULUI
...e iunie 1992

Principiile de bază

PENTRU REGLEMENTAREA PAȘNICA A CONFLICTULUI ARMAT, INSTAURAREA PACII ȘI ÎNȚELEGERII ÎN RAIOANELE DE EST ALE REPUBLICII MOLDOVA

...Stabilirea unui control ...asupra respectării ...ului de încetare a focu-

2. Dezangajarea părților afe... conflict.

3. Dezarmarea și desființa... formațiunilor de voluni... și a structurilor lor orga... forice. Întoarcerea mem... ...acestora la locul lor de ...și de lucru.

4. Încetarea mobilizării și ...ărții cetățenilor pentru ...ticipa la conflict sau pen... ...i asigura.

5. Elaborarea statutului ju... ...al raioanelor de est ale ...blicii în conformitate cu ...ile practicii internațio-nale în acest domeniu, ținîndu-se în considerare particularitățile istorice ale constituirii zonei transnistrene, cu participarea președinților comitetelor executive ale raioanelor Anenii Noi, Camenca, Criuleni, Dubăsari, Florești, Grigoriopol, Orhei, Rezina, Ribnița, Slobozia, Șoldănești, Ștefan Vodă și ale orașelor Bender, Dubăsari, Ribnița, Tiraspol.

6. Transformarea, pe principii benevole, a formațiunilor gărzii în subunități ale forțelor armate ale Republicii Moldova.

7. Restabilirea complexului economic unic.

8. Întoarcerea refugiaților la locurile lor de trai, asigurarea securității lor și recuperarea pagubelor ce li s-au pricinuit.

9. Desfășurarea de noi alegeri, libere, pentru organele puterii de toate nivelurile pe tot teritoriul Republicii, în raioanele atît din stînga, cît și din dreapta Nistrului, cu participarea observatorilor străini.

10. Restabilirea organelor legale ale puterii și ale administrației în raioanele de est ale Republicii (de administrare locală, de ocrotire a normelor de drept, judecătorești, bancare, financiare etc.) și crearea de condiții pentru buna lor funcționare.

11. Formarea unui guvern al concordiei naționale. Asigurarea componenței naționale proporționale în procesul formării instituțiilor puterii și ale administrației de toate gradele.

12. Se reafirmă poziția Parlamentului privind retragerea unității armatei a 14-a ce se află sub jurisdicția Rusiei, dislocate în raioanele de est ale Republicii. Pînă la retragerea armatei de pe teritoriul Moldovei comandamentul asigură neutralitatea ei deplină față de evenimentele ce au loc în raioanele de est.

Specialiștilor militari care-și fac serviciul în aceste unități, după retragerea lor de pe teritoriul Moldovei, li se garantează înrolarea, la dorință, în forțele armate ale Moldovei cu păstrarea stagiului militar și oferirea garanțiilor sociale prevăzute de legislație.

13. Asigurarea cercetării în comun a crimelor la care se presupune că este implicată cealaltă parte. Condamnarea actelor de terorism și a diversiunilor.

Eliberarea ostaticilor și neadmiterea în continuare a luării de ostatici, precum și a capturării mijloacelor tehnice, mijloacelor de telecomunicații, mijloacelor de transport, armamentului, restituirea mijloacelor capturate.

DECLARAȚIA PARLAMENTULUI REPUBLICII MOLDOVA

Cu privire la statutul juridic al persoanelor, aparținînd minorităților etnice, lingvistice și religioase în contextul conflictului armat din raioanele din partea stîngă a Nistrului

Republica Moldova, ca stat ...eran și independent, res...ză cu strictețe documente... internaționale care prevăd ...epturile omului și garantea... ...ndeplinirea lor neabătută ...ră nici un fel de discri...inări.

Ca urmare a politicii impe... de asimilare, aplicată ...a lungul istoriei, astăzi pe ...itoriul Republicii locuiesc ...ături de moldoveni (64,5%) ...raineni (13,8%), ruși (13%), ...găuzi (3%), bulgari (2%), ev... (1,8%) și alții (2,2%). Ți... ...ând seama de această reali... ...te, Parlamentul consideră că ...blemele minorităților etni..., lingvistice și religioase nu ...t să-și găsească o soluționa... ...satisfăcătoare decît într-un ...dru politic democratic, ba... pe statul de drept, în ca... ...istemul judiciar funcțio... ...ează numai în temeiul legii (Documentul Reuniunii de la Copenhaga a Conferinței pen... ...a dimensiunea umană a C.S.C.E. din 29 iunie 1990, p. ...) la care Moldova a aderat la 10 septembrie 1991).

Prin actele pe care le-a adoptat imediat după proclamarea suveranității statale, Parlamentul a creat premisele funcționării statului de drept pe întreg teritoriul național, a instituit prin Constituție și prin alte legi drepturile fundamentale ale cetățenilor în conformitate cu standardele internaționale în materie. Acționînd în acest spirit, Parlamentul a aderat la cele mai relevante instrumente juridice internaționale referitoare la drepturile omului, exprimîndu-și deplinul acord cu prevederile Declarației Universale a Drepturilor Omului, ale Pactelor internaționale ale drepturilor omului, ale Documentelor C.S.C.E., precum și ale altor documente. Parlamentul consideră că articolul 1 din Declarația Universală a Drepturilor Omului, conform căruia toate ființele umane se nasc libere și egale în demnitate și în drepturi, fiind obligate — ca ființe înzestrate cu rațiune și conștiință — să se comporte unele față de altele în spiritul fraternității, își păstrează importanța supremă, devenind un principiu cu valoare perenă al organizării comunității națiunilor. În baza acestui principiu, în statele în care există minorități etnice, lingvistice și religioase persoanele aparținînd acestor minorități nu pot fi lipsite de dreptul de a avea în comun cu ceilalți membri ai grupului lor propria lor viață culturală, de a profesa și practica propria lor religie sau de a folosi propria lor limbă (Pactul Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice, art. 27). La actele internaționale de înaltă semnificație, la care Republica Moldova a aderat, se adaugă o serie de măsuri legislative distincte, prin care se asigură persoanelor aparținînd minorităților etnice, lingvistice și religioase dreptul de a exprima, păstra și dezvolta în deplină libertate identitatea lor etnică, culturală, lingvistică și religioasă, de a menține și dezvolta cultura lor sub toate formele, la adăpost de orice tentativă de asimilare contra voinței lor (Documentul de la Copenhaga, p. 32).

Întreaga legislație de protecție a persoanelor care aparțin minorităților etnice, lingvistice și religioase corespunde întru totul principiului nediscriminării, statuat într-o serie de documente internaționale, în virtutea căruia sînt interzise orice deosebiri, excluderi, restricții sau preferințe, care au ca scop ori efect încălcarea sau compromiterea exercitării, în condiții de egalitate, a drepturilor omului și a libertăților fundamentale în domeniile politic, economic, social și cultural sau în oricare alt domeniu al vieții publice.

Pornind de la aceste imperative, Parlamentul a adoptat la 1 septembrie 1989 Legea cu privire la funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul Republicii Moldova, care asigură cetățenilor ce aparțin minorităților etnice și lingvistice folosirea liberă a limbii lor materne atît în particular, cît și în public, fapt confirmat de realitățile concrete, de întreaga derulare a relațiilor publice și private.

Parlamentul ia act de faptul că persoanele care aparțin minorităților etnice, lingvistice și religioase dispun de instituții, organizații sau asociații educative, culturale și religioase proprii, care permit exprimarea și dezvoltarea identității lor etnice, culturale, lingvistice ori religioase. În prezent nici o dispoziție legislativă nu îngrădește profesarea și practicarea religiei sau a credinței minorităților în cauză, nu există nici un fel de interdicții privitoare la utilizarea obiectelor de cult sau la manifestarea liberă a credinței de către ortodocși, romanocatolici, baptiști, adventiști, penticostali, de către membrii comunității mozaice și comunității armene.

Pornind de la principiul statuat în Documentul Reuniunii de la Copenhaga, potrivit căruia persoanele aparținînd minorităților, independent de faptul că ele vor trebui să învețe limba oficială a statului, vor avea posibilitate să învețe limba lor maternă sau să primească instruire în ea, Parlamentul garantează persoanelor care aparțin minorităților să beneficieze de învățămînt în limba maternă.

În virtutea acestor prevederi legale, pe teritoriul Moldovei funcționează următoarele instituții de învățămînt:

a) preșcolare — în limba moldovenească (614), rusă (1333), în moldovenească și rusă (373), evreiască (1);

b) preuniversitare — în limba moldovenească (1032), rusă (429), în moldoveească și rusă (132), bulgară (11 clase), găgăuză (44 clase), ucraineană (174 clase), evreiască (o școală);

c) universitare — în cele 11 instituții de învățămînt superior 1/3 din studenți studiază în limba rusă, iar din numărul total de cadre didactice (4257) 783 sînt ruși, 395 ucraineni, 56 bulgari, 41 găgăuzi.

Componența națională a specialiștilor cu studii superioare și medii de specialitate în anul 1989 era următoarea:

moldoveni	— 49,9%	și respectiv	54,1%
ruși	— 23,4%	—	17,8%
ucraineni	— 16,6%	—	18,5%
evrei	— 4,5%	—	2,5%
bulgari	— 1,9%	—	2,5%
găgăuzi	— 1,7%	—	1,1%

Parlamentul constată că nu există obstacole legislative sau de altă natură care ar stăvili participarea la treburile publice a persoanelor ce aparțin minorităților etnice, lingvistice și religioase. Dimpotrivă, prezența acestora în toate mediile puterii publice este încurajată. Astfel, în conformitate cu principiul reprezentării proporționale, din cei 356 deputați din Parlament 257 sînt moldoveni, 49 ruși, 32 ucraineni, 10 găgăuzi și 8 bulgari. În Guvern și în conducerea administrației publice rușii au 4 reprezentanți, ucrainenii 3 reprezentanți, găgăuzii unu și evreii unu, în organele autoadministrării locale 4,9 la sută sînt ruși, 11,9 la sută ucraineni, 3,2 la sută găgăuzi, 2,5 la sută bulgari. În raioane, orașe și localități rurale se înregistrează modificări în funcție de ponderea fiecărei minorități în totalul populației acestora.

Ținînd cont de prevederea Documentului Reuniunii de la Copenhaga, potrivit căruia persoanele aparținînd minorităților au dreptul să difuzeze și să schimbe informații în limba lor maternă și totodată să aibă acces la aceste informații, Parlamentul constată că în anul 1992 pe teritoriul Republicii se editează și se difuzează 3 ziare în limba moldovenească, 4 în limba rusă, 5 bilingve (moldovenească și rusă); iar dintre reviste 16 sînt în limba moldovenească, 3 în limba rusă, 2 în limba ucraineană, 2 în găgăuză, 1 în bulgară, 14 în moldovenească și rusă, 1 în idiș și rusă, 1 în rusă și găgăuză. La ace-

(Sfîrșit în pag. 3)

Întrevedere la Președinția Republicii

La 16 iunie, dl Mircea Snegur, Președintele Republicii Moldova, a avut o întrevedere cu un grup de scriitori, militanți activi pentru propășirea Moldovei, lideri ai mișcării de eliberare națională. Din acest grup au făcut parte Grigore Vieru, Dumitru Matcovschi, Ion Vătămanu, Nicolae Dabija și Mihai Cimpoi, care au abordat o serie de probleme vizînd situația social-politică din republică și modalitățile de redresare a ei. Înainte de orice, domniile lor au subliniat că sprijină politica internă și externă promovată de Președintele Republicii, politică orientată spre rezolvarea pe cale pașnică a conflictului declanșat de forțele proimperiale în estul Republicii Moldova. S-a specificat că intenția de a federaliza Republica Moldova este inspirată din modele de organizare statală absolut inacceptabile pentru noi din toate punctele de vedere.

La un alt capitol, s-a discutat despre viitoarea structură a Guvernului, dat fiind că actualul și-a prezentat demisia. Dl Mircea Snegur a menționat că, procedînd la alcătuirea viitoarei componențe a Guvernului, se va călăuzi după principii valabile pentru toate democrațiile: competență, onestitate și dorință de a apăra interesele poporului. S-a relevat că unele din fostele structuri ministeriale au fost afectate de corupție și pentru a dezrădăcina un asemenea fenomen negativ va fi necesar, potrivit acelorași criterii, să fie atestați și funcționarii ce activează în cadrul ministerelor. Totodată, s-a subliniat necesitatea de a reduce numărul lor, întrucît este de față o tendință evidentă de a birocratiza aparatul.

Referindu-se la starea de lucruri de la Academia de științe a Republicii Moldova, cei prezenți au constatat că ea se află în anonimat, deși s-ar cuveni ca savanții de aici să devină o forță motrice a proceselor politice, economice și culturale care au loc la noi. În cadrul dialogului s-a mai relevat că o serie de decrete vizînd uniunile de creație și publicațiile periodice nu sînt executate cu promptitudinea și competența necesară, fapt ce reclamă un control strict din partea factorilor de răspundere. În același timp, s-a accentuat că ziarul «Sfatul Țării», publicație a Parlamentului Republicii Moldova, reflectă nesatisfăcător activitatea Parlamentului și a Guvernului, deși are la dispoziție o bază tehnico-materială corespunzătoare și mijloacele necesare pentru a-și desfășura normal activitatea și, implicit, de a-și onora obligația față de popor.

În cadrul întrevederii s-a mai pledat pentru facilitarea trecerii, în ambele sensuri, a hotarului dintre Moldova și România de către intelectuali, oameni de cultură, oameni de afaceri, argumentîndu-se că hotarul este o oglindă a Moldovei și că de modul cum ne vom întîmpina oaspeții așa va fi și imaginea noastră în lume.

Dl Mircea Snegur a relevat în încheiere că întrevederea a fost importantă, utilă, menționînd că după o analiză atentă va da dispozițiile corespunzătoare pentru realizarea sugestiilor scriitorilor, iar de sfaturile lor privind crearea Guvernului va ține cont. La întrevedere a fost prezent dl Ion Borșevici, consilier-șef al Președintelui Republicii Moldova, relatează Moldova-pres, după Serviciul de presă al Președintelui Republicii Moldova.

Situația din Republica Moldova în contextul politic actual

Comisiile permanente pentru relațiile externe și pentru publicitate și mijloacele de informare în masă ale Parlamentului Republicii Moldova invită ziariști din țară și peste hotare la o conferință de presă cu tema «Situația din Republica Moldova în contextul politic actual».

Conferința va avea loc vineri, 19 iunie 1992, în incinta Parlamentului, bul. Ștefan cel Mare 105, et. II. Începutul la ora 16.00, informează Moldova-pres, după un aviz al Secretariatului Parlamentului Republicii Moldova.

Propuneri constructive

După cum i s-a comunicat corespondentului agenției Moldova-pres la Centrul de Presă al Ministerului Apărării al Republicii Moldova, în cadrul ședinței Comisiei mixte pentru soluționarea pașnică a conflictului armat din raioanele de est ale Republicii Moldova, care a avut loc la 15 iunie, la Chișinău, a luat cuvîntul generalul de brigadă Pavel Creangă, prim-viceministru al apărării. Domnia sa a propus membrilor comisiei următoarea variantă de hotărîre a viitorului formațiunilor armate ale gărzii transnistrene: toate unitățile și subunitățile sînt incluse în componența Forțelor Armate ale Republicii Moldova împreună cu armamentul și tehnica de luptă pe principii benevole, în baza unui contract încheiat cu Ministerul Apărării al republicii și în conformitate cu legislația Moldovei. Persoanele care nu doresc să-și continue serviciul militar în rîndurile Forțelor Armate ale Moldovei sînt trecute în rezervă în ordinea stabilită de lege. Tuturor categoriilor de militari ai gărzii transnistrene care sînt înrolați în rîndurile Forțelor Armate ale Moldovei li se garantează păstrarea gradului militar, vechimea în serviciul militar satisfăcut în Forțele Armate ale fostei Uniuni Sovietice, precum și în garda transnistreană, asigurarea cu pensii în conformitate cu legislația Republicii Moldova.

În plus, după cum a subliniat generalul de brigadă P. Creangă, persoanelor din efectivul gărzii transnistrene, înrolate în Forțele Armate ale Moldovei, li se garantează, de asemenea, excluderea deplină a oricărei discriminări sau lezări a drepturilor legate de serviciul lor în garda transnistreană. În ce privește tinerii de 18 ani din raioanele din stînga Nistrului, ei vor fi, de asemenea, încorporați în rîndurile Forțelor Armate ale Moldovei sau își vor satisface serviciul alternativ în conformitate cu legislația republicii.

«Declarația de la Rio»

«Declarația de la Rio» este un document adoptat de toate statele membre ale O.N.U. și cuprinde 27 de principii conform cărora trebuie gestionată întreaga planetă, «cămin al umanității». Destinată să «stabilească un parteneriat mondial pe o bază nouă și echitabilă», declarația adoptată are în vedere semnarea «unor acorduri internaționale care să respecte interesele tuturor și să protejeze integritatea sistemului mondial al mediului înconjurător și al dezvoltării».

Primul principiu afirmă, de altfel, că «ființele umane au dreptul la o viață sănătoasă și productivă în armonie cu natura». «Dreptul la dezvoltare» trebuie să țină seamă de protecția mediului și de nevoile generațiilor prezente și viitoare, iar «statele și popoarele trebuie să coopereze pentru eliminarea sărăciei, condiție indispensabilă a dezvoltării durabile, se afirmă în Declarație.

Pentru protecția, conservarea și refacerea ecosistemului terestru țările bogate trebuie să-și recunoască «responsabilitatea ce le revine în cercetarea internațională pentru o dezvoltare durabilă», ținînd cont de impactul ecologic al tehnologiilor lor și în funcție de capacitățile lor financiare.

În acest sens, statele «trebuie să reducă și să elimine modurile de producție și de consum neviabile și să promoveze o politică demografică adecvată».

Se insistă, de asemenea, pentru intensificarea cooperării științifice și tehnologice, pentru o educație și o informare în spirit ecologic, precum și pentru adoptarea unor măsuri legislative eficiente în vederea protecției mediului.

«Măsurile de luptă împotriva problemelor ecologice transfrontaliere sau mondiale trebuie, cît mai mult posibil, să fie bazate pe un consens internațional». În context, principiul 14 refuză oricărei țări dreptul de a exporta în alte state «orice activități sau substanțe» care ar putea provoca «o serioasă degradare a mediului» sau ar fi «nocive pentru sănătatea omului». În Declarație se subliniază că, pe plan internațional, cel care poluează trebuie să plătească.

Alte principii din document se referă la obligația statelor de a notifica, «rapid și cu bună credință», «orice catastrofă naturală sau orice situație de urgență» susceptibilă să aibă efecte asupra mediului înconjurător dinăuntrul sau dinafara teritoriului lor. În acest caz urmînd să intervină solidaritatea internațională.

Declarația de la Rio face o mențiune specială asupra «respectării dreptului internațional privind protecția mediului în timpul conflictelor armate», subliniind însă că «pacea, dezvoltarea și protecția mediului sînt interdependente și indisociabile».

Conform acestui act, adoptat la Conferința Națiunilor Unite asupra mediului și dezvoltării de la Rio de Janeiro, orice diferend în domeniul mediului trebuie să fie soluționat în mod pașnic, în virtutea Cartei O.N.U.

(Rompres — Moldova-pres).

Cu mijloace politice

În ziua de 16 iunie, în pauza dintre lucrările ședinței Parlamentului Moldovei, a avut loc o întîlnire a Președintelui Parlamentului, dl Alexandru Moșanu, cu reprezentanți ai Armatei Naționale, poliției Moldovei și gărzii din Transnistria. Ultimii au fost invitați să participe la lucrările forului legislativ suprem al republicii de către membrii Comisiei mixte de deputați.

După cum a fost informat corespondentul agenției Moldova-pres la serviciul de presă al Parlamentului, dl Moșanu a relatat despre măsurile întreprinse de Parlamentul Moldovei pentru reglementarea conflictului în Transnistria și neadmiterea escaladării lui în continuare. El a apreciat pozitiv activitatea Comisiei parlamentare mixte și a subliniat că rămîne un adept al soluționării diferendelor existente cu mijloace politice. În acest context, el a apreciat drept constructivă poziția deputaților din Transnistria, care s-au întors în Parlamentul Moldovei, reluîndu-și activitatea, subliniind că tocmai aici este necesar să se caute și să se găsească soluțiile la toate problemele.

Reprezentanții Armatei Naționale, poliției și gărzii din Transnistria, care au venit în Parlament direct din zona de conflict, și-au exprimat sprijinul față de poziția Parlamentului, orientată spre soluționarea problemelor cu mijloace negociate.

Știri externe

LUAREA DECIZIEI SE AMÎNĂ

La întîlnirea de la Luxemburg miniștrii de externe au amînat luarea unei decizii cu privire la statutul fostei republici iugoslave Macedonia, care cere recunoașterea diplomatică din partea Comunității europene. Ministrul de externe al Portugaliei a afirmat că este nevoie de mai mult timp pentru depășirea obiecțiilor aduse de Grecia ca Macedonia să-și ia alt nume. Miniștrii de externe au căzut de acord să amîne problema pînă la reuniunea de vîrf a liderilor Comunității care va avea loc la Lisabona la sfîrșitul acestei luni.

VOT COVÎRȘITOR PENTRU RETRAGEREA ARMATELOR

Lituanienii au votat covîrșitor pentru retragerea imediată a trupelor rusești de pe teritoriul republicii. Rezultatele referendumului în chestiunea dată arată că peste 90 la sută din cei care au participat sînt în favoarea retragerii și a cererilor de compensații pentru Lituania. Guvernul rus a afirmat că retragerea trupelor înaintea anului 1994 este imposibilă, deoarece are dificultăți în privința găsirii de locuințe pentru cadrele militare care se întorc din Europa Răsăriteană.

DECLARAȚIA PARLAMENTULUI REPUBLICII MOLDOVA

Cu privire la statutul juridic al persoanelor aparținînd minorităților etnice, lingvistice și religioase în contextul conflictului armat din raioanele din partea stîngă a Nistrului

Republica Moldova, ca stat suveran și independent, respectă cu strictețe documentele internaționale care prevăd drepturile omului și garantează îndeplinirea lor neabătută față de nici un fel de discriminări.

Ca urmare a politicii imperiale de asimilare, aplicată de-a lungul istoriei, astăzi pe teritoriul Republicii locuiesc etnii de moldoveni (64,5%), ucraineni (13,8%), ruși (13%), găgăuzi (3%), bulgari (2%), evrei (1,5%) și alții (2,2%). Ținînd seama de această realitate, Parlamentul consideră că problemele minorităților etnice, lingvistice și religioase nu își găsească o soluționare satisfăcătoare decît într-un cadru politic democratic, bazat pe statul de drept, în care sistemul judiciar funcționează numai în temeiul legii. Documentul Reuniunii de la Copenhaga a Conferinței pentru dimensiunea umană a C.S.C.E. din 29 iunie 1990, p. 10, la care Moldova a aderat la 10 septembrie 1991).

Prin actele pe care le-a adoptat imediat după proclamarea suveranității statale, Parlamentul a creat premisele funcționării statului de drept pe întreg teritoriul național, a instituit prin Constituție și prin alte legi drepturile fundamentale ale cetățenilor în conformitate cu standardele internaționale în materie. Acționînd în acest spirit, Parlamentul a aderat la cele mai relevante instrumente juridice internaționale referitoare la drepturile omului, exprimîndu-și deplinul acord cu prevederile Declarației Universale a Drepturilor Omului, ale Pactelor internaționale ale drepturilor omului, ale Documentelor C.S.C.E., precum și ale altor documente. Parlamentul consideră că articolul 1 din Declarația Universală a Drepturilor Omului, conform căruia toate ființele umane se nasc libere și egale în demnitate și în drepturi, fiind obligate — ca ființe înzestrate cu rațiune și conștiință — să se comporte unele față de altele în spiritul fraternității, își păstrează importanța supremă, devenind un principiu cu valoare perenă al organizării comunității națiunilor. În baza acestui principiu, în statele în care există minorități etnice, lingvistice și religioase persoanele aparținînd acestor minorități nu pot fi lipsite de dreptul de a avea în comun cu ceilalți membri ai grupului lor propria lor viață culturală, de a profesa și practica propria lor religie sau de a folosi propria lor limbă (Pactul Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice, art. 27). La actele internaționale de înaltă semnificație, la care Republica Moldova a aderat, se adaugă o serie de măsuri legislative distincte, prin care se asigură persoanelor aparținînd minorităților etnice, lingvistice și religioase dreptul de a exprima, păstra și dezvolta în deplină libertate identitatea lor etnică, culturală, lingvistică și religioasă, de a menține și dezvolta cultura lor sub toate formele, la adăpost de orice tentativă de asimilare contra voinței lor (Documentul de la Copenhaga, p. 32).

Întreaga legislație de protecție a persoanelor care aparțin minorităților etnice, lingvistice și religioase corespunde întru totul principiului nediscriminării, statuat într-o serie de documente internaționale, în virtutea căruia sînt interzise orice deosebiri, excluderi, restricții sau preferințe, care au ca scop ori efect încălcarea sau compromiterea exercitării, în condiții de egalitate, a drepturilor omului și a libertăților fundamentale în domeniile politic, economic, social și cultural sau în oricare alt domeniu al vieții publice.

Pornind de la aceste imperative, Parlamentul a adoptat la 1 septembrie 1989 Legea cu privire la funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul Republicii Moldova, care asigură cetățenilor ce aparțin minorităților etnice și lingvistice folosirea liberă a limbii lor materne atît în particular, cît și în public, fapt confirmat de realitățile concrete, de întreaga derulare a relațiilor publice și private.

Parlamentul ia act de faptul că persoanele care aparțin minorităților etnice, lingvistice și religioase dispun de instituții, organizații sau asociații educative, culturale și religioase proprii, care permit exprimarea și dezvoltarea identității lor etnice, culturale, lingvistice ori religioase. În prezent nici o dispoziție legislativă nu îngrădește profesarea și practicarea religiei sau a credinței minorităților în cauză, nu există nici un fel de interdicții privitoare la utilizarea obiectelor de cult sau la manifestarea liberă a credinței de către ortodocși, romanocatolici, baptiști, adventiști, penticostali, de către membrii comunității mozaice și comunității armene.

Pornind de la principiul statuat în Documentul Reuniunii de la Copenhaga, potrivit căruia persoanele aparținînd minorităților, independent de faptul că ele vor trebui să învețe limba oficială a statului, vor avea posibilitate să învețe limba lor maternă sau să primească instruire în ea, Parlamentul garantează persoanelor care aparțin minorităților să beneficieze de învățămînt în limba maternă.

În virtutea acestor prevederi legale, pe teritoriul Moldovei funcționează următoarele instituții de învățămînt:

a) preșcolare — în limba moldovenească (614), rusă (1333), în moldovenească și rusă (373), evreiască (1);

b) preuniversitare — în limba moldovenească (1032), rusă (429), în moldoveească și rusă (132), bulgară (11 clase), găgăuză (44 clase), ucraineană (174 clase), evreiască (o școală);

c) universitare — în cele 11 instituții de învățămînt superior 1/3 din studenți studiază în limba rusă, iar din numărul total de cadre didactice (4257) 783 sînt ruși, 395 ucraineni, 56 bulgari, 41 găgăuzi.

Componența națională a specialiștilor cu studii superioare și medii de specialitate în anul 1989 era următoarea:

moldoveni	— 49,9%	și respectiv	54,1%
ruși	— 23,4%	—	17,8%
ucraineni	— 16,6%	—	18,5%
evrei	— 4,5%	—	2,5%
bulgari	— 1,9%	—	2,5%
găgăuzi	— 1,7%	—	3,1%

Parlamentul constată că nu există obstacole legislative sau de altă natură care ar stăvili participarea la treburile publice a persoanelor ce aparțin minorităților etnice, lingvistice și religioase. Dimpotrivă, prezența acestora în toate mediile puterii publice este încurajată. Astfel, în conformitate cu principiul reprezentării proporționale, din cei 356 deputați din Parlament 257 sînt moldoveni, 49 ruși, 32 ucraineni, 10 găgăuzi și 8 bulgari. În Guvern și în conducerea administrației publice rușii au 4 reprezentanți, ucrainenii 3 reprezentanți, găgăuzii unu și evreii unu. În organele autoadministrării locale 4,9 la sută sînt ruși, 11,9 la sută ucraineni, 3,2 la sută găgăuzi, 2,5 la sută bulgari. În raioane, orașe și localități rurale se înregistrează modificări în funcție de ponderea fiecărei minorități în totalul populației acestora.

Ținînd cont de prevederea Documentului Reuniunii de la Copenhaga, potrivit căruia persoanele aparținînd minorităților au dreptul să difuzeze și să schimbe informații în limba lor maternă și totodată să aibă acces la aceste informații, Parlamentul constată că în anul 1992 pe teritoriul Republicii se editează și se difuzează 3 ziare în limba moldovenească, 4 în limba rusă, 5 bilingve (moldovenească și rusă); iar dintre reviste 16 sînt în limba moldovenească, 3 în limba rusă, 2 în limba ucraineană, 2 în găgăuză, 1 în bulgară, 14 în moldovenească și rusă, 1 în idiș și rusă, 1 în rusă și găgăuză. La ace-

(Sfîrșit în pag. 3)

DECLARAȚIA PARLAMENTULUI REPUBLICII MOLDOVA

Cu privire la statutul juridic al persoanelor, aparținînd minorităților etnice, lingvistice și religioase în contextul conflictului armat din raioanele din partea stîngă a Nistrului

(Sfîrșit).

se adaugă ziarele și revi-
le editate în Rusia și Ucrai-
al căror acces pe teritori-
Moldovei este neîngrădit.
olitica de editare a cărți-
s-a materializat, bunăoa-
în 1991, în 402 titluri de
i în limba moldovenească
un tiraj de peste 9 milioane
mplare, 107 titluri de cărți
limba rusă cu un tiraj de
te 6 milioane și 11 titluri
cărți în limbile găgăuză și
gară cu un tiraj de peste
mii exemplare.
n programele televiziunii
ionale sînt repartizate zil-
în medie, 5 ore de emi-
în limba rusă din 15 ore
emisie, cîte 3 ore pe lună
emisie, în limbile ucraineană
găgăuză și bulgară și 1,5
în idiș. O situație simila-
este la radioul național.
O serie de acte internațio-
ale, inclusiv Documentul fi-
al de la Copenhaga, prevăd
ă cetățenii ce aparțin mino-
ităților să beneficieze de drep-
ul de a stabili și a menține
ontacte libere atît în țară,
cît și în afara frontierelor,
u cetățenii cu care ei au o
rigine etnică sau națională
omună, un patrimoniu cultu-
l sau o credință. Aceste pre-
ederi și-au găsit reflectare
n asigurarea liberei circula-
ii a cetățenilor care aparțin
minorităților în țările respective, în numeroasele contacte internaționale și schimburi de informații.

Parlamentul este pe deplin conștient că schimbările care au survenit în statul nostru ca urmare a dezintegrării fostului imperiu sovietic produc o serie de efecte negative în întreaga viață socială, economică și politică, afectînd însăși statutul minorităților etnice, lingvistice și religioase. În acest context, chiar dacă statul a depus eforturi pentru reducerea costului social al tranziției, pentru atenuarea tensiunilor sociale, pentru ridicarea nivelului reglementărilor juridice a problemelor naționale la exigențele procesului de dezvoltare democratică a Republicii, totuși nu au lipsit momente în care tensiunea internă sau externă a ridicat problema etnică la rang de principiu politic diriguitor.

Experiența statelor din Europa Centrală și de Est, care au trecut de la un regim politic dictatorial la unul democratic, arată că alinierea legislației interne la standardele internaționale în materia drepturilor omului este singura cale aptă să consolideze democratic și să asigure persoanelor care aparțin minorităților etnice, lingvistice și religioase drepturile legitime de a-și apăra și dezvolta identitatea. Toate eforturile depuse de statul nostru pînă în prezent merg în această direcție și nivelul la care am ajuns nu e cu nimic mai prejos decît al acestor state. Cu toate acestea, mai există glasuri care susțin că la baza conflictului din Transnistria s-ar afla disensiuni etnice, nerespectarea drepturilor minorităților etnice și lingvistice. În realitate însă asistăm la un atentat la suveranitatea și integritatea Republicii Moldova care se încearcă a fi justificat prin pretexte etnice, de încălcare a drepturilor omului etc. Însă un asemenea pretext este respins nu numai de realitățile economice, sociale, politice și juridice din această parte a țării, dar și de concluziile la care au ajuns reprezentanții diferitelor foruri internaționale specializate în problema drepturilor omului, care, vizitînd Republica Moldova, au dat o apreciere pozitivă procesului de democratizare în curs de desfășurare și preocupărilor multiple pentru consolidarea statului de drept, pentru apărarea și garantarea drepturilor omului, inclusiv pentru promovarea identității minorităților.

Parlamentul își exprimă întreaga sa disponibilitate pentru înlăturarea cauzelor reale care au declanșat conflictul din Transnistria, pornind de la ideea că interesele politice externe ale Moldovei nu pot fi substituite cu pseudoprobleme interne, fie ele și legate chiar de minorități.

Fiind conștient de faptul că problemele cu care se confruntă persoanele aparținînd minorităților etnice, lingvistice și religioase nu pot fi soluționate efectiv decît de Republica Moldova, Parlamentul este gata, în afară de măsurile legislative și organizatorice luate pînă în prezent, să găsească alte soluții constructive care să asigure exercitarea cît mai deplină a drepturilor omului și totodată protecția minorităților în cauză. Pentru atingerea acestui scop vom acționa în vederea lărgirii cadrului organizatoric și funcțional al autoadministrării locale. Faptul acesta necesită adoptarea unei noi legi privind organizarea administrativă a Republicii care ar prevedea înființarea județelor ca unități administrativ-teritoriale de o întindere mai mare, ridicarea la rangul de municipiu a principalelor orașe ale țării și înființarea de noi structuri de autoadministrare locală, din care să facă parte reprezentanții aleși ai comunităților locale, potrivit principiului reprezentării proporționale și conform voinței electoratului, exprimate prin vot secret.

Totodată, Parlamentul își exprimă încrederea că adoptarea cît mai curînd posibilă a legii cu privire la garantarea drepturilor persoanelor aparținînd minorităților etnice, lingvistice și religioase va conferi o nouă dimensiune convețuirii pașnice a moldovenilor, rușilor, ucrainenilor, găgăuzilor, bulgarilor, evreilor și a celorlalți cetățeni ai țării.

În sfîrșit, Parlamentul consideră că trebuie grăbită adoptarea unei noi Constituții care va sta la baza viitorului proces legislativ și a ordinii de drept în țară, în condițiile democrației, ale statului de drept și ale respectării normelor de drept internațional unanim recunoscute. Considerăm necesar ca proiectul noii Constituții să fie examinat la nivelul exigențelor politice și științifice actuale, să fie supus validării unor foruri internaționale competente, în primul rînd organismelor specializate ale Consiliului Europei.

Or. Chișinău,
26 mai 1992.